

¿La *Pellaea hastata* (Thbg.) Prantl
o *P. calomelanos* Linck, a Catalunya?

per Joaquím M.ª de Bernola, S. J.

Per un cas fortuït tinguí notícia a les derrereries de la primavera prop passada d'un article de M. R. de Litardière, especialista en el estudi de Falgueres, intitolat: «Contribution à l'étude de la Flore ptéridologique de la péninsule ibérique», publicat en el núm. 255 del «Bulletin de Géographie botanique», corresponent an el mes de Janer de 1911; portaveu, de la «Academie International de Botanique». El títol em resultaba massa sugestiu, per a que deixés d'adquirir tot seguit dit nombre.

No vinc avui a fer un estudi sobre aital article escrit amb profund criteri científic; tan sols m'interessa de moment una cita que fa referència a la flora pteridològica de nostra terra. Es la que's llegeix al bell començament de la plana 19.

«*Pellaea hastata* (Thbg.) Prantl (*Pteris Codinae* Pau et Cadevall). Espèce découverte par M. Codina près de La Sellera (Province de Gerona) (Cf. Dr. H. Crist, Die Geographie der Farne», pàg. 181 et 261) (1910) et dont la présence en Espagne constitue un fait de géographie botanique des plus remarquables. Aire géographique: Afrique orientale et australe: Erythrée. Kilimandjaro, Angola, La Réunion, Nord de l'Inde; Yunnan; Java».

El primer pensament que la lectura d'aquestes ratlles em feu acudir va ésser, no solsament conèixer, mes també adquirir per a el meu Herbari tan notable especie, aixis com investigar aont se havia fet esment de la troballa per nostres consocis els Drs. Cadevall i Pau. La trovem consignada primerament en el treball del Dr. Cadevall intitolat: «Notas fitogeográficas críticas», publicat en les «Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona», vol., VII, núm., 14, pág., 34 (576) i vol. VIII, núm. 13, pág., 36 (262), de que's donà compte en la sessió del 27 de Febrer de 1909. Posteriorment se consignà en la «Crónica científica» del «Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales», núm. 6, 7, Junio, Julio de 1910; i mitg any més tard, en l'article que fa de capsalera an aquesta nota.

La adquisició de l'especie hem tenia d'ésser tan més fàcil, quant

que estabem planejant una llarga excursió amb el R. P. Navàs i nostre benvolgut tresorer en Ascenci Codina, en la qual volíem explorar una part de la província de Girona. Fàcil ens fóra per tan inclinar an els meus companys a arribar-nos, bo fos sols de passada, fins a la Sellera, anar a trovar an el dit Sr. Codina J., i amb ell recollir *in situ* la preciositat pteridològica, que segons havem llegit constitueix un fet de geografia botànica dels més extraordinaris. Tal dit, tal fet.

No serà pas dels jorns de menys dolços recorts, el 8 de Juliol, quant després de haver explorat els voltants de l'immortal Girona i quelcom de Banyoles, montavem en el diminut tren d'Olot en animada conversa, deturant-nos a les 10:40 en la estació del Pasteral. Ens enterem del domicili del Sr. Codina J., que segons ens digueren era a *pagès*; tot herboritzant i perseguint insectes ens dirigim per viarany al lloc indicat. Per dissort no'l trovarem a casa seva, era a fer la visita domiciliària an el veí poble de la Sellera, d'ont és metje titular. A correuita hi devallem, preguntem, cerquem, fins a deturar-nos a ca'l apotecari, lloc on definitivament aniria a parar i per tan era segur el trovar-lo. Descansem, mestrestant que'l ajudant del farmacèutic s'en es anat a burcar-lo amb amabilitat que estimarem, essent nosaltres l'admiració d'una munió de bailets de totes etats, que boca badats uns i fent els més ridícols comentaris altres a la vista de nostres estres, salabret, caixa linneana,.... ens seguien arrèu com a gent forastera. No trigà pas gaire a presentar-se el Sr. Codina (Joaquím), amb qui com se comprèn ens entenguérem tot seguit, li demanàrem per l'indret precís de la troballa de la *Pellaea*, i oferint-se ell amb esquísida galanteria a acompanyar-nos personalment, convinguérem en l'hora i punt de reunió, per a després de dinar. Carretera avall ens en tornem cap a l'estació del Pasteral, en qual cantina encarregàrem el dinar, marxant tot seguit a regirar els encontors, cercant cadascú exemplars, atenent a ses particulars aficions i especialitat. Aprop de la una les senyals de xiulet previament convingudes ens avisaven que ja era hora de donar la deguda refecció al cos, que prou la necessitava. Ens serviren una pila de saborosos plats, perfectament condimentats, no mancant-hi ni les anguiles, ni les truites del Ter, quals bramuls sentíem d'allà estant, al estimbar-se ses cristallines ones de sobre la colossal resclosa al demunt de sos fonaments de porfídiques roques, deturant momentaniament la corrent impetuosa, que's rabeja en escumosos gorcs i enlaira transparents núbols de finíssima polsím, quals gotes ferides per la llum dels raigs solars, la descomposen en brillants i vius colors d'un aspecte tan majestuós com imponent. Eram a les

derreríes de l'improvisat banquet, quant se'ns presentá el Sr. Codina (D. J.) disposat a guiar-nos al lloc afavorit amb la presència de la preciosa falguera. Enllestím els preparatius i amunt. Passem plegats el pont, contemplant la colossal cascada, i deixant als meus companys per un altre camí, ens trovem de sobte davant d'un alterós maçiu piçarrenç esbotzat cap a ponent per un fort dic de granit. — «Veu aquelles motes grisenques» me diu el meu company — «son de la preuada falguera». Però, qui s'arrisca per aquells penyasegats, on fins els més ardits isars s'estimbarien? Inútilment cercarem exemplars que recollir en un lloc més accessible, i que fou antany el de la troballa per primera volta de la preciositat botànica cobdiciada. Les motes, o be eren seques, o començaben a brotar frondes novelles. Per estrets viaransys primer, i pujant com cabres després, poguérem arribar a enlairades piçarres entre mitg de quals esclletjes sortien alguns peus ben desenrotllats. Vaig arreplegar un bon exemplar, devallant més satisfet que d'una conquesta d'importància el més ambiciós guerrer. Recollí acabat altres rareses botàniques, mercès a la bona guia que duya, fins que va ésser hora de retornar cap a la estació, reunir el bagatge i pujar al tren cap a Sant Esteve de Bas, on anavem a passar un parell de jorns d'activa herborització, després de rendir corals mercès an el il·lustrat metje de la Sellera.

Se comprèn fàcilment que a la tornada de la llarga excursió estiuenca, tinguérem la curiositat de llegir la descripció de la notable falguera. Pro amb gran desgany ens trovarem amb una pila de dificultats en decidir si la determinació era ben o mal encertada, fixant-nos precisament en la sinonímia que del treball del Dr. Cadevall se desprèn: *Pellaea hastata* Thog. — *P. calomelanos* Kaulfs. Havèm de confessar palesament que hi ha una gran confusió en la cita de sinonímies i autors, aduc consultant l'«Index Filicum» d'en C. Christensen, que acostumem a pendre per a guia fixa, i gaire bé única, en aquest punt, donat el fi i criteri del dit autor al escriure-l en col·laboració del citat Dr. Christ, qui fou consultat per el Dr. Cadevall en la determinació de la falguera del Pasteral (1).

Per a posar les coses en clar, res ens ha semblat més apropiat que copiar les descripcions fetes per en Christ mateix en son llibre: «Die Farnkrauter der Erde», p. 160 i 161, i en Hooker and Baker en sa «Synopsis Filicum», 2.ª edic., p. 152. La consideració imparcial d'aquelles sembla que farà decidir.

(1) V. Butll. de l'Inst. Cat. d'Hist. Nat., 2.ª ép., n. 7, Oct 1914, pág. 118.

PELLAEA CALOMELANOS Link (P. hastata (Thbg.) Prantl). R. $\frac{1}{3}$ d. n.

PELLAEA HASTATA (L.) Link

(*Descriptió d'en Christ,*)

Pflanze ziemlich gross, Blattstiel und Spindel glänzend schwarzroth polirt, 3 dcm. lang, kahl, Blätter 4-6 dcm. lang, 3 dcm. breit, länglich deltoid, 2-3 fäch gefiedert, Fiedern gestielt, aufrecht abstehend, Segmente sitzend, oval, ganzrandig, 3-7 cm. lang, an der Basis öfter geöhrelt, dunkelgrün, etwas ledrig, Nerven gegabelt, fein, aber sichtbar. Kahl. Indusium schmal, verdeckt vom Sorus. Variirt sehr in der Grösse der Segmente und dem Grade der Zerteilung.

(*Descriptió d'en Hooker and Baker*)

Stipes 12 in. l., wiry, erect, dark chestnut-brown, polished, naked; *fronds* 6-24 in. l., 6-12 in. br., oblong, bi- or tripinnate; *pinnæ* erecto patent, varying from simply pinnate to copiously bipinnate; *ult. divisions* ovate or lanceolate, not toothed, 1-2 in. l., 1/4-1/2 in. br., or more, sessile or very nearly so; *texture* subcoriaceous; *veins* fine but plainly visible, once or twice forked; *rachis* and both surfaces naked; *sori* in a narrow continuous marginal line; *invol.* rather narrow, membranaceous, nearly or quite hidden when the fruit is mature.

P. CALOMELANOS (Sw.) Link.

(*Descriptió d'en Christ*)

Von *P. hastata* verschieden durch niedrigere, breit-deltoide Blätter; sehr starre Spindeln, deren Segmente klein, 1-2 cm., gestielt, starr ledrig, stumpf-spissförmig, dreieckig oder breit-herzförmig, oft ungleicherseits und namentlich auf der Unterseite, entschieden blaugrün sind. Nerven nicht sichtbar.

(*Descriptió d'en Hooker and Baker*)

Stipes tufted, strong, erect, 4-6 in. l., naked, dark-brown, polished, slightly fibrillose towards the base; *fronds* 4-8 in. l., 3-6 in. br., subdeltoid, bi- or tripinnate; *lower pinnæ* rigid, spreading or erecto-patent, linear-oblong and simply pinnate or deltoid and bipinnate; *ult. segm.* on rigid black stalks, the lateral ones 1/2-3/4 in. each way, wavying in shape from cordate-oblongobtusate to hastate-triangular, about as broad as long, the two sides at the base often unequal; *rachis* shining, naked, blackish; *texture* coriaceous; *both surfaces* naked, glaucous-green; *veins* not perceptible; *sori* in a broad marginal line soon hiding the narrow membranous involucre.

EXEMPLAR DEL PASTERAL

(*Descrip. amb l'exemplar a la vista.*)

Planta de mitjanes proporcions; frondes no molt ampliament deltoides; raquis i peciols de color negra brillanta; de poc mes de 2 dcm. de llargaria, i molt menys de 1 d'amplaria; segments petits, no arriben a 2 cm., peciolats, de consistencia coriàcia; obtusament acuminats, d'entorn triangular i cordiformes o alambardats a llur basis, sovint desimètrics, particularment en la part inferior; de color glauca; nervis tapats per el parenquima. Raquis lleugerament pilós. Els soros arriben a tapar l'indusium.

Com se desprèn de les descripcions aduïdes, i dels caràcters que anotem del exemplar del Pasteral, es veu ben clara la filiació d'aquest a la *Pellœa calomelanos* (Sw.) Link. Precisament els clàssics Hooker i Baker donen com a sinonímia d'aquesta la *Pteris hastata* de Thunberg «tête Kuhn» (1), inclosa per autors més moderns en el gèn. *Pellœa*. Lo més extrany és que la determinació d'en Christ es decantés cap a l'especie *hastata* i no a la *calomelanos*, quant ell mateix porta les diferències prou marcades, segons es desprèn de la copia feta. ¿Quí sab si el *polimorfisme* que els autors reconeixen en aquestes especes i altres de pròximes, com són la *P. Doniana* Hoock., *P. Boivini* Hoock. i la *P. dura* (Willd.) Cordemoy, de la mateixa o pròxima patria, n'és la causa de confondre-les? Per a nosaltres, i mentres no contém amb datos més positius en contra, es tracta de la *Pellœa calomelanos* (SW.) Link.

Sarrià, Novembre, 1914.

Lepidopters nous per a la fauna Catalana,

pertanyents a les famílies - Sphingidae - Notodontidae

Lymantriidae - Saturniidae - Drepanidae

Noctuidae i Cymatophoridae

per Ignasi de Sagarra

Tot-hom que s'interessi per coneixer els lepidopters que's troben a Catalunya, deu, en primer lloc, estudiar el catàleg que d'aquest ordre d'insectes publicà en 1874 en Miquel Cuní i Martorell. Actualment la esmentada publicació, de merit indiscutible, no se avé gaire amb el coneixement que's té dels nostres lepidopters. Després, i per espai de més de vint anys, (fins al 1902), aquest entomòleg, continuà ses exploracions, i consignà tots aquells resultats en els «Anales de la Sociedad Española de Historia Natural», i en altres publicacions catalanes.

(1) Ll. cit.